

معیارهای حقوقی و اخلاقی ناظر بر گزینش قضات؛ در نظام حقوقی ایران و آمریکا

فاطمه رضی خادمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۶/۲۰

امیر ایروانیان^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۹/۱

امیر پاکنهاد^۳

چکیده

زمینه: جایگاه امر قضاء، سازمان آن و نحوه گزینش و انتخاب قضات در ساختار حکومت همواره موضوع بحث های حقوقی و سیاسی مختلف بوده است. اهمیت نقش قضات در جامعه یک واقعیت تاریخی قابل احترام و شناخته شده است قدرت خارق العاده ای که در دادگستری سرمایه گذاری می شود، نیاز به یک رفتار والا دارد و تعهد به حفظ قانون و انجام کار به شیوه ای بی طرفانه از الزامات این وظیفه قضایی با شمار می رود. از نظر افکار عمومی در میان بازیگران فعال در فرآیند عدالت کیفری، قاضی عنصری است که مسئولیت حفظ استقلال، بی طرفی و انصاف در نظام قضایی را بر عهده دارد. و این امر میسر نمی گردد مگر با انتخاب قضات شایسته و با اخلاق. هر چه شیوه گزینش و انتخاب قاضی مبتنی بر شایستگی و قابلیت های فردی و معیارهای عینی و سنجش پذیر استوار باشد، در عمل می توان قضاتی با استقلال رای و اعتماد به نفس در نظام قضایی مشاهده کرد.

نتایج: در نظام حقوقی ایران انتخاب قضات بر اساس مبانی مذهبی و درآمریکابر مبنای لیبرال و مطابق با فلسفه سیاسی پذیرفته شده هم؛ در سطح فدرال و ایالتی صورت می پذیرد و در این میان علاوه بر معیارهای حقوقی و تخصصی؛ معیارهای اخلاقی در جهت برآورده کردن ارزش های اجتماعی و حفظ اعتبار قوه قضاییه و جلب اعتماد عمومی مورد توجه هر دو نظام حقوقی قرار گرفته است. با توجه به نقش قاضی در حفظ نظام ارزشی، هر دو نظام به همین سبب؛ بر صلاحیت های علمی و اخلاقی قاضی تاکید ویژه ای دارند.

کلید واژه: قاضی، استقلال، گزینش، اخلاق،

^۱ دانشجوی دکتری، گروه حقوق، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز ایران^۲ استادیار، گروه حقوق، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران (نویسنده مسئول)^۳ استادیار، گروه حقوق، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

قضاوت به عنوان منصبی خطیر و والا در بین تمامی نظام‌های حقوقی شناخته شده است و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز منبعث از فقه امامیه و مبانی اسلامی تأکید بر جذب قضات شایسته و عادل دارد. بر همین اصل لازم است با شناخت مبانی فقهی انتخاب قاضی در حکومت دینی، به عنوان تنها منصب و جایگاهی که شرایط و جزئیات آن در فقه اسلامی ذکر شده است، و با بررسی تطبیقی تجارب نظام حقوقی¹ آمریکا در جذب و گزینش قضات² در همین راستا، از سوابق و نکات قابل استفاده در سایر نظامهای حقوقی بهره گرفت. واز مدیریت منابع انسانی برای تدوین مدل شایستگی قضات در مطالعه‌ی مراحل و ساختار جذب، در نظام قضایی جمهوری اسلامی ایران نیز استفاده شود. مضاف بر اینکه نظر به اهمیت مراحل روانشناسی و شخصیت‌شناسی در فرآیند جذب، علاوه بر معلومات حقوقی و تجربه عملی، داشتن روحیه متناسب با اقتضائات شغل قضاوت ضروری است آنچه که در این پژوهش مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد مبانی مختلف نظری و معیارهای حاکم بر نحوه انتخاب و گزینش قضات در ایران و آمریکا است. بایستی ذکر نمود که در انتخاب قاضی، صلاحیت‌های علمی منحصر به صلاحیت‌های حقوقی نیست، بلکه تخصص‌های اقتصادی، سیاسی، اداری و اجتماعی نیز از اهمیت والایی برخوردار است. از نظر افکار عمومی در میان بازیگران فعال در فرآیند عدالت کیفری، قاضی عنصری است که مسئولیت حفظ استقلال³، بی‌طرفی و انصاف در نظام قضایی را بر عهده دارد، لزوم برخورداری از شایستگی‌های اخلاقی و معنوی امروز که مقبول تمام نظامهای حقوقی و ملت‌ها است در اصل دهم اصول اساسی استقلال قضایی مصوب ۱۹۸۵ آمده است که اشخاصی که برای مشاغل قضایی انتخاب می‌شود باید پایبند به اصول اخلاقی⁴ و شایسته باشند همچنین لزوم شایستگی‌های اخلاقی از اصل پانزدهم نیز به‌خوبی استنباط می‌شود زیرا به موجب آن قضات دادگاه‌ها ملزم به رعایت رازداری شغلی نسبت به مذاکرات و اطلاعات محرمانه به دست آمده در جریان انجام وظایف خویش هستند. در ماده ۱۶۲ دستورالعمل ۱۹۵۸ فرانسه نیز برای مطلب تأکید شده است که شخص منتخب شغل قضاوت باید وضعیت اخلاقی مناسبی داشته باشد(۱).

الف- مبانی فلسفی و عقیدتی ناظر بر نحوه انتخاب قضات

هر نظام حکومتی اهداف و آمالی برای خود پیش بینی و برای رسیدن به آن اهداف ساز و کار و ساختارهای متناسبی در نظر بگیرد. در این میان موضوع نظام قضایی از ویژگی خاصی برخوردار بوده، قاضی به عنوان محور عدالت شناخته شده است. بدین جهت رفع مشکل عدم عدالت در میان نظام‌های قضایی در همه ازمه و احوال، وابسته به جایگاه رفیع و منیع قضاوت است.

۱- انتخاب قضاات از منظر معیارهای فقهی

بی تردید عوامل مذهبی را باید در زمره مهمترین عناصر سازنده حقوق و از پشتوانه‌های قوانین محسوب کرد زیرا در شرق و غرب عالم همواره پیامبران و بزرگان اخلاق در مقام معلم اخلاق و قانون گذار قوانین و قواعدی را برای زندگی بشر به ارمغان آوردند (۲)

بسیاری از این آموزه های دینی و مذهبی و اخلاقی در جوامع انسانی به صورت هنجارهای اجتماعی درآمده اند قانونگذار در تدوین قوانین و الگوهای رفتار زندگی اجتماعی همواره آموزه های مذهبی و اخلاقی را در نظر داشته ، زیرا اینها ریشه در اعتقاد مردم دارند و تخلف^۵ از آنها موجب نارضایتی مردم و موافقت با آنها موجب همراهی و همگامی مردم خواهد بود به ویژه در حکومت جمهوری اسلامی ایران عوامل مذهبی و اخلاقی در انتخاب قضاات نقش بسیار مهمی ایفا می کند زیرا بر اساس مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ویژگی های بنیادین انقلاب نسبت دیگر نهضت های ایران در سده های اخیر مکتبی و اسلامی بودن آن است. در انتخاب قضاات موارد بیان شده که برگرفته از فقه اسلامی است، شرایط عمومی و اختصاصی برای قضاات مطرح شده است از جمله عقل بلوغ و... عدالت، تقوا، به این ترتیب مشاهده می کنیم که ملاک فقهای شیعه در پذیرش و نصب قاضی برپا داشتن حق و ارزش های الهی و دینی است . ولی گزینش قضاات در حقوق آمریکا بیشتر براساس مبانی لیبرال شکل گرفته است.

۲- انتخاب قضاات از منظر معیارهای فلسفی

فلسفه انتخاب قضاات، برآورده کردن ارزش های اجتماعی^۶ و انتظارات جامعه توسط افراد شایسته و قضاتی با وجدان است و لذا لازم است که قاضی علاوه بر شناخت متون قانونی، ارزش های اجتماعی و انتظارات جامعه را نیز به شیوه علمی و قابل دفاع بشناسد و بتواند خود را با احتیاجات متغیر جامعه سازش دهد

از نظر فلسفه گفتاری چون جامعه آمریکا تابع فلسفه لبرالیسم است و میانی فلسفی از جهت لیبرال تیز بحث می شود . در فرایند قانونگذاری بر مبنای پاره‌ای از روش های تفسیری ، توصیه می شود که مقررات قانونی را بر مبنای منطق نیازها و به ویژه در راستای ارزش های اجتماعی و مقتضیات عدالت و انصاف تفسیر کنند.

با این وجود، مبنای انتخاب قضاات حسب دیدگاه نظام حقوقی به منصب قضاء متفاوت است در دولت های اروپایی قضاوت حرفه و شغل تلقی می شود، و لازم است شخصی که نامزد کسب این شغل می شود. شروط کارمند عام را که در قوانین خدمت مدنی ذکر شده است دارا باشد در حالی که در کشورهای تابع نظام حقوقی کامن لا و در راس آنها انگلستان و آمریکا منصب قضا نوعی پاداش است که شخص به خاطر پرداختن به عمل حقوقی در محاکم در جایگاه وکالت آن هم برای مدت طولانی و پس از آبدیده شدن در بوته ی تجربه ،صلاحیت برخوردار از آن را پیدا می کند. منصب قضاوت در آمریکا آنقدر اهمیت دارد که گفته اند این منصب قضا است که باید به دنبال آن شخص بگردد، نه این که شخص به دنبال آن باشد (۳).

سنت و عرف رایج در دادگاه عالی آمریکا راجع به انتخاب قضاات به این منوال است، که لحاظ اخلاق قاضی و رفتار و خاستگاه اخلاقی و سپس تبحر و مهارت قانونی و قضایی وی در انتخابش اساسی است و به همین دلیل

است که دادگاه عالی آمریکا تخصص‌ها و شایستگی‌های مختلفی را در خود جمع کرده است، زیرا به دلیل آمیختن تخصص‌های آکادمی مختلف و توانایی‌های حرفه‌ای و تجارب و مهارت‌های شان موفق عمل می‌کنند. عده‌ای از حقوقدانان آمریکایی معتقدند که کیفیت عدالت⁷ بیشتر با کیفیت و صلاحیت مردانی که قانون را مدیریت می‌کنند مرتبط است تا با فشار و مضمون خود قانون.

مبانی لیبرالیسم ناظر بر نحوه انتخاب قضات را می‌توان برای ایجاد و برقراری معیارهایی دانست که مورد توجه هم نظام حقوقی ایران و هم نظام حقوقی آمریکا دانست. این معیارها عدالت، برابری، و دادخواهی می‌باشند اگر در انتخاب و انتصاب قضات دقت شود و بر اساس علم، شایستگی و اخلاق میتوان انتظار داشت که این معیارها اجرایی شود. در نظام حقوقی آمریکا در بحث انتخاب قضات تفاوتی از حیث اینکه چه مذهب، چه قوم و نژادی دارند، وجود ندارد و حتی در سالهای اخیر تعداد قاضی‌ها منتخب از اقلیت‌ها رو به گسترش است حتی در سطح فدرال و دادگاههای عالی، هر چند در گذشته اختلاف نژادی تاثیر گذار بوده است اما در حال حاضر از این جهت مانعی وجود ندارد.

ب- اصول راهبردی ناظر بر نحوه گزینش قضات در ایران

معیارهای مربوط به نحوه گزینش مسئولین و کارگزاران از جمله قضات در هر سیستم حقوقی بر اساس روشن‌ترین معیارها یعنی شناخت و آزمون است. مبنای انتخاب، شناخت درست و آزمون نیروهاست و به کار گماشتن اشخاص پیش از شناخت درست و قبل از آن که امتحان خود را پس داده باشند، عملی نادرست و خیانت است.

به طور کلی باید گفت در خصوص انتخاب قضات در هر سیستم حقوقی یه ویژه در این پژوهش که دو سیستم حقوقی ایران و آمریکا مورد بررسی قرار می‌گیرد، پیش از واگذاری مسئولیت به کسی، باید ویژگیها و توانایی‌ها، و نیز سابقه و عملکرد او بررسی گردد.

۱- تعیین ضابطه برای احراز سمت‌های قضایی

در یک سیستم نظام مند و شایسته سالار، انگیزه احراز و دستیابی به سمت‌های مدیریتی و مناصب مهم، موجبی برای افزایش کارایی و بهره‌وری از قابلیت‌ها است. گرچه وضعیت دستگاه قضایی تا حدودی متفاوت از سایر سازمان‌ها است و ضابطه‌های کلی بر آن حاکم است، اما وجود یک نظام تعریف شده برای احراز مناصب قضایی و مدیریتی در این دستگاه نیز هدف مزبور را بهتر تأمین می‌نماید. در اصل دوازدهم از اصول بنیادین سازمان ملل متحد برای استقلال قضایی به این مسئله مهم توجه شده است؛ به موجب این اصل «ارتقاء قضات در جایی که چنین سیستمی باشد، باید مبتنی بر عوامل عینی مخصوصاً توانایی سلامت و تجربه باشد». تعهد، سلامت، شایستگی، سوابق قضایی، مدارج و فعالیت‌های علمی، صلاحیت‌های اخلاقی و نحوه رفتار با مردم از جمله مؤلفه‌های عینی است که چنان‌چه شیوه‌ی ارزیابی آن‌ها به نحو مطلوب در آیین‌نامه‌های استخدامی قوه قضاییه مورد توجه واقع شود و ارتقای شغلی قضات مبتنی بر آن‌ها تعریف گردد، شاهد نظام شایسته سالاری ضابطه مند در دستگاه قضایی خواهیم بود. (۱۰).

۲- معیارهای گزینش قضات

یکی از ساز و کارهای تضمین استقلال قاضی، انتخاب قاضی به نحو شایسته است. وجود قضات متعهد و واجد شرایط امری اساسی برای تحقق استقلال قاضی است. قضاتی که واجد شرایط نباشند، شان و منزلت و استقلال دستگاه قضایی را تنزل می دهند و آسیب پذیری بیشتری از تأثیرات خارجی دارند(۴).

شیوه گزینش قضات از آنجایی که می تواند استقلال قاضی را به شدت تحت تأثیر قرار دهد، بسیار مهم است. اصل ۱۰ از اصول اساسی استقلال قضایی. مقرر میدارد: ((...روش های گزینش قضات باید در برابر انتصابات قضایی برای انگیزه های نامناسب حفظ شود. در گزینش قضات نباید هیچ تبعیضی علیه یک شخص بر اساس نژاد، رنگ، جنس، مذهب، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگر، خاستگاه ملی یا اجتماعی، دارایی، ولادت یا وضعیت اجتماعی وجود داشته باشد)). مقرر است که بر اساس آن داوطلب شغل قضا باید تبعه ی کشور مربوطه باشد، تبعیض آمیز محسوب نمی شود(۵).

به این ترتیب به نظر می رسد که همگان برای تصدی قضاوت شایستگی ندارند و لازم است اشخاصی که دارای صلاحیت^۱ علمی و اخلاقی عهده دار این منصب شوند، زیرا حفاظت از نظام ارزشی هر جامعه و مهار قدرت های اجتماعی و نظارت بر اجرای حق و عدالت به این افراد سپرده می شود و به عبارتی آخرین ملجا مردم در برابر ظلم و ستم و بی عدالتی دستگاه حکومتی و به طور مستقیم، قضات دادگستری هستند به این ترتیب عقلای عالم اتفاق نظر دارند که اگر بخواهیم به اجرای عدالت دست پیدا کنیم، لازم است قضات دادگستری، صفات و ویژگی های ممتازی را دارا باشند(۶). از طرف دیگر انتخاب قضات شایسته و دارای بهترین و شایسته ترین خصایص و اخلاقیات، دارای اعتماد به نفس بالا و پایبند به اعتقادات و اصول اخلاقی بسیار مهم و مورد توجه در تمامی کشورها و سیستم های حقوقی است، صلاحیت های علمی و اخلاقی قضات تا حد زیادی در گرو کیفیت محیط آموزشی پویا و مناسب است.

قوانین جمهوری اسلامی ایران، به موجب بند سوم از اصل ۱۵۸ قانون اساسی، استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آن ها را از وظایف رئیس قوه ی قضائیه دانسته است، و استخدام قضات از طریق برگزاری آزمون های علمی و مصاحبه صورت می پذیرد. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در اصل ۱۶۳ مقرر می دارد: ((صفات و شرایط قاضی، طبق موازین فقهی به وسیله قانون مشخص می شود). طبق قانون شرایط ذیل برای قاضی لازم دانسته شده است: ۱) مرد بودن ۲) ایمان و عدالت و تعهد عملی نسبت به موازین اسلامی و وفاداری به نظام جمهوری اسلامی ایران ۳) طهارت مولد ۴) تابعیت ایران و انجام خدمت وظیفه یا دارا بودن معافیت ۵) صحت مزاج و توانایی انجام کار و عدم اعتیاد به مواد مخدر (۷).

۳- گزینش داوطلبان تصدی منصب قضاء

شیوه جذب قضات با توجه به آیین نامه های استخدامی قضات به دو صورت جذب عمومی (فرآیند جذب داوطلبان تصدی منصب قضاء از طریق آزمون ورودی کتبی و مصاحبه علمی). و اختصاصی صورت می پذیرد. (جذب اختصاصی عبارت است از فرآیند جذب داوطلبان تصدی منصب قضاء از طریق مصاحبه علمی، مطابق مقررات این آیین نامه ۱۳۹۲). پس از موفقیت داوطلبین در آزمون ورودی قضاوت و انجام مصاحبه، اداره کل گزینش قضات پس از طی مراحل زیر حداکثر ظرف ۴ ماه با تهیه گردش کار و اعلام نظر، پرونده را به هیئت احراز صلاحیت داوطلبان تصدی منصب قضاء ارسال می کند: ۱. استعلام از مراجع ذیربط ۲. تحقیقات محلی ۳. مصاحبه عقیدتی و سیاسی ۴. آزمون های روان شناختی ۵. تعدیل و توثیق داوطلب به وسیله حداقل دو نفر مشهور به عدالت

تحقیقات محلی از محل سکونت، تحصیل و اشتغال داوطلب صورت می پذیرد. احراز عدم اعتیاد داوطلب به دخانیت، مواد مخدر و روانگردان و سلامت جسمی و توانایی وی برای انجام کار قضایی از طریق استعلام از سازمان پزشکی قانونی صورت می پذیرد. اداره کل گزینش قضات موظف است، از طریق آزمون روانشناختی، سلامت روانی و تناسب هوش و شخصیت، داوطلب منصب قضاء را مورد سنجش قرار دهد (۸). داشتن ویژگی های خوب فردی همچون هوش بالا، صداقت و پابندی، ثبات و کمال، رفتار مناسب، بی طرفی و معقولیت، قابلیت کار کردن با دیگران، عدالت و الزام به حقوق برابر برای همه، سعی و کوشش، مصونیت از نفوذ غیر ضروری، سلامت روانی و جسمانی، و فعالیت در امور مدنی و اجتماعی از دیگر معیارها در انتخاب قاضی است. لزوم توجه و سخت گیری در گزینش قضات از جهات مختلف قابل توجه است زیرا بدون کنترل و نظارت^۹ بر روند انتخاب قاضی هیچ تضمینی برای دستیابی به اهداف قانونگذار وجود نداشت (۹).

ج- اصول راهبردی ناظر بر نحوه گزینش قضات در آمریکا در سطح فدرال و ایالتی

از جمله معیارهای دستگاه قضایی مستقل، نحوه انتصاب و انتخاب قضات و وجود تضمین ها در برابر فشارهای بیرونی است که باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین قاضی باید فارغ از هر گونه نفوذ، انگیزش، فشار، تهدید یا مداخله بیرونی، به صورت مستقیم یا غیر مستقیم از هر ناحیه و به هر دلیل، به وظیفه خود عمل کند. و باید رای خود را بدون تاثیر پذیری صادر کند اگر رویه های انتصاب شفاف و مبتنی بر معیارهایی باشد که تحت تاثیر ملاحظات سیاسی قرار نگرفته باشد، شوراها قضایی می توانند انسجام رویه انتصاب قضایی را بهبود بخشند (۱۱) در هر حال هر چه شیوه گزینش و انتخاب قاضی بیشتر بر شایستگی و قابلیت های فردی و نیز معیارهای عینی^{۱۰} و سنجش پذیر استوار باشد، در عمل می توان قضاتی با استقلال رای و اعتماد به نفس در نظام قضایی مشاهده کرد. برعکس چنانچه استخدام و گزینش قضات بر معیارهای نامتعارف و مبهم و روابط ناسالم و سیاسی، و نه بر پایه توانایی های علمی و تجربی استوار باشد، دایره استقلال به نفع توصیه پذیری و پیروی از مقام بالا دست محدود خواهد شد (۱۲). هریک از روش های انتخاب قضات در نظام حقوق عرفی^{۱۱} و کشورهای متأثر از نظام حقوق نوشته به طور سنتی دو روش متمایز را برای انتخاب قاضی اتخاذ کرده اند: در کشورهای دسته اول از جمله آمریکا، قضات معمولاً از بین حقوقدانان با تجربه و وکلای با سابقه انتخاب می شوند، اما کشورهای دارای حقوق

نوشته به طور سنتی از نظام شغلی پیروی می کنند و فارغ التحصیلان دانشکده های حقوق از طریق ارزیابی مسائل ماهوی انتخاب می شوند.

۱- روش انتخاب قضات فدرال و ایالتی

بدون تردید فرآیند انتخاب قضات در سطح فدرال توسط رئیس جمهور و متعاقب آن تأیید صلاحیت آنان توسط سنا فرایندی سیاسی است. در ایالات متحده ی آمریکا نیز، نحوه ی گزینش قضات در اصل دوم قانون اساسی آن کشور قید شده است، بدین صورت که رئیس جمهور اختیار پیشنهاد قضات دادگاه های فدرال^{۱۲} را دارد و پس از آن، قضات دادگاه های فدرال با رضایت مجلس سنا تعیین می گردند. بر اساس اصل سوم، قضات فدرال برای تمام عمر منصوب می شوند و نمی توان آن ها را برکنار کرد، مگر از طریق آیین اعلام اتهام علیه مقامات دولتی توسط کنگره (۱۳). از منظر قانونی، انتخاب قضات فدرال بر عهده ی دو نهاد است؛ رئیس جمهور که قضات را پیشنهاد می کند و مجلس سنا که آن ها را از میان قضات پیشنهادی انتخاب می نماید، علاوه بر آن، بدلیل آنکه انتخاب قضات فدرال عرفاً و عملاً از میان قضات محلی انتخاب می گردند، سناتورها و کانون وکلای^{۱۳} نیز در تعیین ابتدایی نامزدها توسط رئیس جمهور ایفای نقش می نمایند (۱۴). در انتخاب قضات فدرال می توان گفت، اولویت مهمی که رئیس جمهور مدنظر دارد آن است که نامزدهای مزبور از حزب سیاسی وی باشند. بدین ترتیب رئیس جمهور با انتخاب قضاتی که با نگرش سیاسی وی موافق باشند، می تواند قوه قضائیه را با خود همسو و سیاست های خود را محقق سازد (۱۵). اگر چه نحوه انتخاب قضات فدرال ایالات متحده فرایندی سیاسی است، اما به دلیل وجود امنیت شغلی، فاقد تاثیر بر استقلال کارکردی قاضی است.

در قوانین اساسی بسیاری از ایالات، شرایط دشواری برای قضات دادگاههای ایالتی^{۱۴} پیش بینی نشده است. در اکثر ایالات انتظار نمی رود که قضات دارای مدرک تحصیلی در رشته حقوق باشند، اما برای قضات دادگاه های عالی و قضات دادگاه های استیناف عملاً به این نوع مدارک تحصیلی نیاز می باشد در سطح ایالتی، راه های گوناگونی برای انتخاب قضات وجود دارد که شامل جابه جایی های زیادی نیز هست. اساساً در هریک از ۵۰ ایالت، پنج طریقه برای رسیدن به مقام قضاوت وجود دارد: انتخاب حزبی^{۱۵}، انتخاب غیر حزبی، انتخاب بر مبنای شایستگی^{۱۶}، انتصاب از سوی فرماندار، و انتصاب از سوی قانونگذاران.

فرایند حرفه ای سازی داوطلبان قضاوت در کشورهای دارای نظام حقوقی کامن لا پیش از انتصاب آنان انجام می شود. این قضات در حقیقت همان شرایط و مسیر شغلی را دارند که وکلای با تجربه پشت سر گذاشته اند (۱۶). اخلاق و رفتار قاضی، خاستگاه اخلاقی و سپس تبحر و مهارت قانونی و قضایی وی در انتخابش اساسی است و به همین دلیل است که دادگاه عالی آمریکا تخصص ها و شایستگی های مختلفی را در خود جمع کرده است و شامل قضاتی می شود که در عرصه های مالی موفق بوده اند و همچنین قضاتی که جزء اساتید برجسته ی دانشگاه های سطح بالا هستند. همچنین در این دادگاه قضاتی وجود دارد که در عرصه های سیاسی آزموده شده اند (۱۷) صلاحیت های علمی منحصر به صلاحیت های حقوقی نیست، بلکه تخصص های اقتصادی، سیاسی، اداری و اجتماعی نیز

از اهمیت والایی برخوردار است. بنابراین در انتخاب قاضی باید تخصص های مالی، دیپلماتیک، اجرایی، قانونگذاری یا سیاسی یا تدریس در دانشکده حقوق و امثال آن را نیز مدنظر قرار دارد.

۲- ملاک و معیارهای ناظر بر انتخاب قضات

۲-۱- شرایط رسمی صلاحیت

در قانون اساسی چنین آمده است، "قوه قضاییه ایالات متحده به دیوان عالی سپرده می شود" و نیز به هر دادگاه بدوی فدرال دیگری که کنگره تعیین نماید (ماده ۱ اصل سوم) و رئیس جمهوری "با پیشنهاد و موافقت سنا، قضات دیوان عالی را منصوب می کند" (ماده ۲ اصل دوم). کنگره همین نحوه گزینش را برای دادگاه های استیناف و دادگاه های عادی هم در پیش گرفته است. آزمون وجود ندارد، حداقل سن مطرح نیست، و تصریح نشده که قضات باید شهروندان متولد یا قانوناً ساکن در ایالات متحده باشند، و حتی شرایط برخورداری از مدرک تحصیلی در رشته حقوق هم وجود ندارد.

۲-۲- شرایط غیر رسمی صلاحیت

حداقل چهار عامل مهم، اما غیر رسمی، تعیین کننده فردی هستند که در آمریکا بر مسند قضاوت می نشیند: قابلیت حرفه ای، صلاحیت سیاسی، گزینش خود، و عنصر شانس و اقبال. بررسی صلاحیت قضات منحصر به صلاحیت های حقوقی نیست. قوانین و مقررات کنفرانس قضایی اصرار دارد که قاضی باید شایستگی و شخصیت اخلاقی خوب و ثبات احساسی و قابلیت ژرف اندیشی و قاطعیت داشته باشد و نیز خردمند، سالم، صبور، و خوش رفتار باشد. این ویژگی ها ذاتاً به طرز تفکر شخص مربوط می شود و قابل سنجش نیست. با این همه، این ویژگی ه مهم ترین خصوصیات در اجرای موفق وظایف قضایی است. داشتن شهرت حرفه ای در بین اعضای کانون، شهرت انصاف، شایستگی، صداقت و تجربه مشکلات پیچیده، آیین دادرسی، آشنایی با قوانین و روش های فدرال، و نیز مشارکت در انجمن ها، فعالیت های حرفه ای و فعالیت های عمومی و عام المنفعه (۱۸). نتیجه گیری:

علاوه بر معیارهای علمی و تخصصی در مورد گزینش قاضی معیارهای اخلاقی نیز از مهم ترین مولفه ها می باشد بدین شرح، دردو نظام های حقوقی، وجود پاره ای صلاحیت های علمی و شایستگی های اخلاقی را در قاضی شرط می دانند، لزوم برخورداری از شایستگی های اخلاقی و معنوی از سوی قضات امری است که مقبول تمام نظام های حقوقی و ملت هاست. در اصل دهم و پانزدهم اصول اساسی استقلال قضایی، مصوب ۱۹۸۵ آمده است: «۱۰- اشخاصی که برای مشاغل قضایی انتخاب می شوند، باید پایبند به اصول اخلاقی و شایسته ... باشند...». همچنین لزوم شایستگی های اخلاقی قضات از اصل پانزدهم نیز به خوبی استنباط می شود،

نکته حائز اهمیت اینکه استانداردهای علمی لازم برای احراز منصب قضا تابعی از دیدگاه حاکم راجع به نقش قاضی در تصمیم سازی قضایی یا جایگاه منابع حقوق از جمله قانون در تصمیم گیری های حقوقی است. برای نمونه در نظام حقوقی آمریکا فقط قدرت استنباط قانونی قاضی از قانون معیار ارزیابی قضات قرار نمی گیرد و

آگاهی قاضی نسبت به علوم اجتماعی عوامل موثر در زندگی اجتماعی و نظم جامعه و عدالت انصاف نیز مد نظر قرار می‌گیرد. هم چنین شایستگی افراد نیز مولفه‌ی مهمی است، زیرا حفاظت از نظام ارزشی، هر جامعه و مهار قدرت‌های اجتماعی و نظارت بر اجرای حق و عدالت به این افراد سپرده می‌ود و به عبارتی آخرین ملجا مردم در برابر ظلم و بی‌عدالتی دستگاه حکومتی و به طور مستقیم، قضات دادگستری هستند. در این کشورها فلسفه‌ی قضاوت، برآورده کردن ارزش‌های اجتماعی و انتظارات جامعه است،

اما در کشورهایی که حقوق مدون دارند از جمله ایران، ماهیت قوانین و نظام حقوقی و فلسفه‌ی حقوق زمینه‌ی احساس مستقیم و الهام قاضی را تا حد زیادی محدود می‌سازد. در این نظام بیش از هر چیز به منطبق حقوقی توجه کرده و آرای محاکم را کاملاً با منطق حقوقی آراسته می‌کنند تا در چارچوب تعلیم و تربیت مبتنی بر منطق حقوقی، کاملاً صحیح به نظر آیند، و اینکه در احراز شرایط قضات بیشتر بر شیوه‌های تفسیری تأکید می‌شود و معلومات قضات را از این حیث می‌سنجند.

شیوه‌های گزینش قضات بسیار متنوع است و قوانینی اساسی و عادی کشورها در این خصوص راه‌های مختلف و روش‌های تلفیقی گوناگونی اندیشیده‌اید در نظام حقوقی ایران، قضات از میان دانش‌آموختگان دانشگاهی انتخاب می‌شوند. اما شیوه انتخاب قاضی در نظام حقوقی ایالات متحده از مناقشه برانگیزترین و مهم‌ترین مباحث مربوط به استقلال قضایی در این کشور است. قضات فدرال و ایالتی از طریق روش‌های متفاوت انتخاب می‌شوند. در نظام فدرالی آمریکا به موجب قانون اساسی فدرال هر یک از ایالت‌ها قانون خاصی دارد که تشکیل قوای عمومی و شروط و شیوه‌های انتخاب قضات را موافق با فلسفه سیاسی پذیرفته شده قوای خود مشخص می‌کند، لذا طبیعی است که سازمان قضایی یک ایالت با ایالت دیگر متفاوت باشد.

با مطالعات تطبیقی به عمل آمده معلوم شده است که در هر دو کشور علاوه بر داشتن صلاحیت‌های علمی، برخورداری از سیره و روش نیکو و رفتار پسندیده را نیز برای انتخاب قاضی شرط می‌دانند و در مقام گزینش قضات بر این مطلب تأکید خاصی دارند؛ در ایران قضاوت و شان قضات از جایگاه والایی برخوردارند و به خصوص اینکه در منون مذهبی و ویژگی‌ها و شرایط قاضی اسلامی سخن به میان آمده است که وظیفه دشوار تعیین قضات شایسته و با اخلاق را بیان می‌دارد. و هم چنین در نظام حقوقی آمریکا که قضاوت را نه یک شغل، بلکه نوعی پاداش یا رسالت تلقی می‌کنند. در خصوص صلاحیت‌های علمی نیز در نظام آمریکا علاوه بر معلومات حقوقی، داشتن بینش و تجربه در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی را شرط می‌دانند که با عنایت به بیانات حضرت امیر (ع) در نهج البلاغه، به نظر می‌رسد که قاضی حکومت اسلامی نیز باید از چنین ویژگی‌هایی برخوردار باشد.

واژه نامه

1- Legal system

نظام حقوقی

2- Selection of judges

گزینش قضات

استقلال

4- Ethics

اخلاق

تخلف

های اجتماعی

عینی

عرفی

دادگاههای فدرال

وکلا

14- States Court

دادگاههای ایالتی

حزبی

3- Independence

5- Misconduct

6- Social values

7- Justice

8- Competence

9- Supervision

10- Objective criteria

11- Common law

12- Federal courts

13- Bar Association

15- Partisan Election

منابع

- 1-Salehi F.(2017). Comparative Study of the Independence of Judges and Fair Trial in Iranian Law and Fair Trial in Iranian Law and International Documents. Tehran. Majd Publication,p75. (In Persian)
- 2-Bayat .M .(2019) Disciplinary Proceedings judges and Judicial Misconduct(Act on supervision of Judges Conduct), Tehran, Third line Publication,Tehran, p23-,(In Persian)
- 3-Rashvand Bukani M.(2009). Independence Of Judge and Judiciary System in the Law Of Iran,U.S.A and France.The Center For Islamic Revolution Documents, Tehran, Islamic Revolution Documentation Center Publication,P30-34. (In Persian)
- 4 " Judicial Appointment And Judicial Independence" – Ginsburg – T (2009) . Papersseries For U.S Institute For Peace.AtAvailable: http://comparativeconstitutionsproject.org/files/judicial_appointments.pdf.pp1-10
- 5-Salmani SibAni M.(2017). A Study of Independence in Iran With a look at the Judicial System of the U.S.A. Public Law Searches.1(2): 185. (In Persian).
- 6- Shams A. (2012)Advanced Civil Procedure. Tehran. Drake Publication.1(28).P150-154.
- 7- MoosaviFaraz Gh.(2006).Discipline Supervision to Judges In Iran Judicial system, Qom university,The Thisis Presented for The Degree of Master in Private Law.Qom University. .Faculty of Law .P42. (In Persian).
- 8- Bari M.(2017). Disciplinary Supervision of the Conduct of Judges of Justice .Tehran. Ketab- e-Ava Publications.p44. (In Persian)
- 9- Hidarnezhad V.(2017) appropriate recruitment and Selection Patterns of Judges in the System of the Islamic Republic of Iran .Imam Sadiq University .Continuous M.A.Islamic Studies and Law.LLM in Public Law.p119. (In Persian)
- 10-Tahmasebi,J,(201 Behavior,Legal Journal of Justice,75(76):209-211.
- 11- Scott h.(1967). The Selection of Federal Judges: The Independent Commission Approach. William & Mary Law Review .8(2).p180.
- 12- Chemerinsky E. (2003). Ideology and the Selection of Federal Judges. *Davis Law Review*.36:627.
- 13- Rachel(2010) .A Pract ical Look At Federal Judicial – Selection) .p82. Brand .At:[Http://www.wilmerhale.com/UploadFILES/wilmerhale-shared-83.P.content/Files/Editories/Publication/ Rachel%20Brand.pdf](http://www.wilmerhale.com/UploadFILES/wilmerhale-shared-83.P.content/Files/Editories/Publication/Rachel%20Brand.pdf)-May25.2013
- 14- Amiri M.(2011).A Comparative Study of the Modus Operandi of Ensuring Independence of Judgei in the Legal Systems of Iran and the U.S. Tehran.Degree of Master of Science in Public Law Presented for School of Human Science Tarbiat Modares University,P80.
- 15 Epstein L. Knight J, Shvetsova O.(2001). Comparing Judicial Selection Systems. *William & Mary Bill of Rights Journal* 10(1):24.

- 16- Neubauer David W. (2008).Americas Courts And the Criminal Justice System. Gharagozlouh HR . (2010).Tehran. Majd Law Publication.P321-325. (In Persian).
- 17-Hidarnezhad V. Ghaamamy M.(2019.) .Acomparative Study of the Condition And Appointment of Judges In The Legal System Of The U. S And France.Tehran. Comparative Law Review.10(1):111.

The Selection, . 2010) (18- Administrative Office Of The United States Courts Appointment, and Reappointmentof United States Magistrate Judges.http://www.ksd.uscourts.gov/wp-content/uploads/Selection_and_Appointment_of_Magistrate_Judges_Oct-08-2018content/uploads/pdf.p11.2016